

Korunan alanların planlanması ve etkin yönetiminde ziyaretçi özellikleri ve algılarının önemi: Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı örneği

Ayhan Akyol^{a,*}, Ersin Akbulut^a

Özet: Korunan alanlar günümüzde çeşitli amaçlarla korunan ve kullanılan alanlardır. Bu alanların sürdürülebilir bir şekilde yönetilebilmesinde kilit faktörlerden birisi bu alanları kullanan ziyaretçileridir. Bu çalışmada ziyaretçi özellikleri ve algılarının korunan alanların planlanması ve etkin yönetimine etkileri araştırılmıştır. Çalışma alanı olarak Antalya İli sınırları içerisinde yer alan Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı seçilmiştir. Çalışma kapsamında veri toplama yöntemleri olarak literatür tarama, anket-mülakat ve arazi gözlemlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler istatistiksel paket program (SPSS 20.0) kullanılarak analiz edilmiştir. İki veya daha fazla değişken grubu arasında ilişkinin bulunup bulunmadığı ki-kare (χ^2) testi ve ziyaretçi tercih ve algılarını etkileyen faktörlerin belirlenmesinde ise faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, kent merkezine yakın oluşu nedeni ile alan oldukça yüksek talep görmektedir. Yüksek ziyaretçi sayısı, alanı tercih eden ziyaretçilerin yararlanma düzeyini düşürmekte alanda çevresel ve görsel bozulmalara yol açabilmektedir. Ziyaretçilerin tercih ve algıları, "ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu", "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği", "ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük" şeklindeki üç faktörle yakından ilişkilidir. Ziyaretçi özellikleri ile bu faktörlerin ilişkilendirilmesi karar vericilere, alanın korunması, planlanması ve etkin bir şekilde yönetilmesinde kullanılabilecek önemli ipuçları vermektedir.

Anahtar kelimeler: Ziyaretçi özellikleri, Korunan alanlar, Ziyaretçi yönetimi, Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı, Antalya

The importance of visitor characteristics and perceptions in the planning and effective management of protected areas: Kurşunlu Waterfall Natural Park example

Abstract: Nowadays, protected areas are protected and used areas for various purposes. One of the key factors for the sustainable management of these areas is the visitors who use these areas. In this study, the effects of visitor characteristics and perceptions on the planning of protected areas and sustainable management were investigated. Kurşunlu Waterfall Natural Park in Antalya was selected as the study area. In the scope of the study, literature analysis, questionnaire-interview and field observations were used as data collection methods. For the analyses of obtained data, statistics package program (SPSS 20.0) was used. The factor analysis method was used to determine the factors affecting visitor perceptions and chi-square (χ^2) test to explore the associations between the variables. According to the results of the study, the area is highly demanded due to its proximity to the city centre. High number of visitors, reduces the level of utilization of the visitors who prefer the area and may cause visual and environmental degradation in the area. Visitors' preferences and perceptions are closely related to three factors: "visitor satisfaction and happiness", "suitability and adequacy of lower and upper structural elements", "visitor safety and visual integrity". The association of visitor characteristics with these factors gives the decision makers important clues that can be used to protect the park and manage it effectively.

Keywords: Visitor characteristics, Protected areas, Visitor management, Kurşunlu Waterfall Nature Park, Antalya

1. Giriş

Korunan alanlar, Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) tanımına göre, doğanın ve ilişkili ekosistem hizmetleri ve kültürel değerlerin uzun vadeli korunması amacıyla açıkça tanımlanmış coğrafi sınırları olan, tanınmış, adanmışlık içeren ve yasal veya diğer etkin yöntemlerle yönetilen alanlardır (IUCN, 2017). Korunan alanlar, doğal kaynakların korunmasının yanı sıra turizm ve rekreasyon için de önemli fırsatlar sunmaktadır (Tonge ve Moore, 2007; Kervankıran ve Eryılmaz, 2016). Fakat sadece yasalarla sağlanan yasaklar ile koruma mantığı, ekosistem üzerindeki baskıları önleyememekte, doğal ve kültürel kaynakların

korunmasında etkin sonuç sağlayamamaktadır (Alkan vd., 2009; Yurdakul vd., 2011). Ayrıca, söz konusu bu yasaklar bir taraftan ormancılık örgütü ve toplum arasındaki iletişimi olumsuz etkilerken bir taraftan da yerel halk ile çatışmalara neden olmaktadır (Toksoy vd., 2008; Ok ve Okan, 2011; Akyol, 2017). Bu nedenlerle, korunan alanlar, geçmişte insan faaliyetlerinin yasaklandığı alanlar iken, günümüzde biyolojik çeşitliliğin korunması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve daha geniş sosyal kalkınma süreçleri ile bütünleşmeyi amaç edinmektedir (Yücel ve Babuş, 2005; Öztürk ve Türker, 2006). Çünkü bu alanlar ekolojik özelliklerinin yanı sıra, sosyal, kültürel ve

✉ ^a Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi, Isparta

@ ^{*} **Corresponding author** (İletişim yazarı): ayhanakyol@sdu.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 14.04.2017, **Accepted** (Kabul tarihi): 20.09.2017

Citation (Atıf): Akyol, A., Akbulut, E., 2017. Korunan alanların planlanması ve etkin yönetiminde ziyaretçi özellikleri ve algılarının önemi: Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı örneği. Turkish Journal of Forestry, 18(3): 197-206. DOI: 10.18182/tjf.306364

ekonomik açıdan da büyük önem taşımaktadırlar (Akyol vd., 2017).

Korunan alanlar ve park sistemleri genellikle çevre koruma, açık hava eğitimi ve rekreasyon olmak üzere üç ana amaca hizmet etmektedir (Ok, 2010; Nielsen, 2012). Bu alanların korunabilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesinin anahtarı ise bu alanları ziyaret eden ve bu alanlardan faydalanan ziyaretçilerdir (Tolunay vd., 2004a,b). Ziyaretçi özellikleri, aranan ve algılanan deneyim türünün belirlenmesi ile ziyaretçilere sunulacak hizmetlerin belirlenmesi ve kaliteli bir şekilde kullanıma sunumunda etkilidir (McCool, 2002). Fakat sadece ziyaretçilerin değil, aynı zamanda farklı ilgi gruplarının da korunan alanlardan çeşitli beklentileri vardır. Bu nedenle, korunan alanlarla ilgili beklentilerin dengelenmesinde, tüm ilgi gruplarının dikkate alınması, sürdürülebilir bir yönetim için önem taşımaktadır (Atmış, 2001). Ayrıca, büyük yerleşim alanlarına yakın korunan alanlarda yaşanan ziyaretçi yoğunluğu ve yarattığı olumsuzlukların giderilmesinde ve ziyaretçi yönetim stratejilerin farklı çevre tutumlarına sahip ziyaretçilere göre ayarlanmasında ziyaretçi özellikleri ve algıları önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Akten vd., 2012; Cheung ve Fok, 2014).

Ülkemizin ev sahipliği yaptığı biyolojik çeşitlilik değerleri farklı koruma alanı statüleri ve farklı kanunlarla koruma altındadır. Bu koruma statülerinin bir kısmı ulusal mevzuata göre, bir kısmı da uluslararası sözleşmelere dayanarak oluşturulmuştur. 2017 verilerine göre ülkemizde 40 milli park, 204 tabiat parkı, 31 tabiatı koruma alanı, 112 tabiat alanı, 81 yaban hayatı geliştirme sahası, 20 sulak alan, 55 muhafaza ormanı, 283 gen koruma ormanı, 16 özel çevre koruma bölgesi, 1273 doğal sit, 14 Ramsar alanı, 11 Dünya miras alanı ve 1 biyosfer rezervi bulunmaktadır. Bu alanların toplam büyüklüğü yaklaşık 5.650.000 ha olup, ülke yüzölçümünün yaklaşık %7,24'ünü kaplamaktadır. Bu kapsamda tabiat parkı; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını ifade etmektedir. Bu alanların yönetiminden sorumlu Devlet kuruluşu Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) olup, tabiat parklarının kapladığı alan yaklaşık 100.000 ha ulaşmıştır. Bunda 2011 yılında mesire yerlerinin statülerinin değiştirilerek tabiat parklarına dönüştürülmesinin de etkisi vardır (DKMP, 2017a).

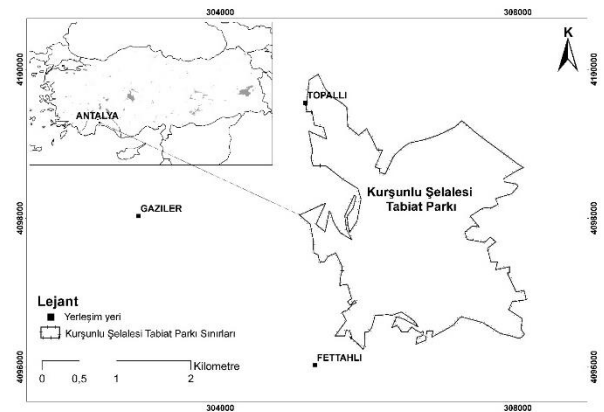
Çalışmada, Antalya ilinde yer alan Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı ziyaretçilerinin alana yönelik algıları ve tercihleri irdelenmeye çalışılmıştır. Böylece alan yöneticilerine, Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı'nın etkin yönetimi ve gelecekte nasıl kullanılacağı gerektiği ile ilgili konulara katkı sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca, elde edilen bulgulardan faydalanarak korunan alanlarda sürdürülebilir bir yönetim anlayışı geliştirilebilmesi için karar vericilere çeşitli ipuçları da sunulmaya çalışılmıştır.

2. Materyal ve yöntem

Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı Batı Akdeniz Bölgesi, Antalya İli, Merkez İlçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır (Şekil 1). 1986 yılında park haline getirilerek ziyarete açılmış, 21.05.1991 tarihinde ise, tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. DKMP VI. Bölge Müdürlüğü yönetimi altındaki tabiat parkı şehir merkezinden 22 km uzaklıkta olup, büyüklüğü 586,5 hektardır. Kurşunlu Şelalesi 2 kilometrelik

bir kanyonun içinde yer almakta olup, içerisinde, manzara seyir terasları, çocuk parkı, restoran, otopark, gezinti patikaları, içme suyu ve tuvalet vardır. Ulaşım, özel araç, belediye otobüsleri ve minibüslerle sağlanabilmektedir. Tabiat parkına ismini veren irili ufaklı şelalelerin bulunması, biyolojik çeşitlilik açısından zengin yapısı, doğal peyzaj güzellikleri, şehir merkezine yakınlığı ve olumlu iklim özellikleri nedeniyle yıl boyu yerli ve yabancı ziyaretçilere açık, yoğun kullanılan önemli korunan alanlardan bir tanesidir (KŞ, 2016; DKMP, 2017b). Bu nedenlerle Kurşunlu Şelalesi tabiat parkı çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Araştırmada izlenen yol; (1) literatür tarama yoluyla çalışma için gerekli belge-dokümanların toplanması, (2) ziyaretçilere yönelik anket-mülakat çalışmaları, (3) arazi gözlemleri ve (4) elde edilen verilerin istatistiksel analizi ve değerlendirilmesi şeklindedir. Anket çalışmaları alanı ziyaret eden kullanıcılara yönelik olarak Temmuz-Kasım 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Anketler yapılırken, mümkün olduğunca farklı ziyaretçiye ulaşabilmek için hem hafta içi ve hafta sonu hem de gün içinde sabah öğlen ve akşam saatlerinde uygulanmıştır. Anket formlarında sosyo-demografik özelliklere yönelik sorular (5 soru), ziyaretçi tutum ve algılarına yönelik çoktan seçmeli sorular (9 soru) ve önermeler kullanılmıştır (15 soru). Önermelere katılımın belirlenebilmesi için beşli likert ölçeği kullanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında araştırmacıların bilgi-deneyiminin yanı sıra Obua ve Harding (1996), Pak ve Türker (2004), Tolunay vd., (2004a,b), Daşdemir ve Güngör (2008), Arabatzis ve Evangelos (2010) Kaptanoğlu (2010) ve Akbulut vd., (2015) gibi çalışmalardan da yararlanılmıştır. Gözlem çalışmalarında değişik gün ve saatlerde park ve park alanını kullanan ziyaretçiler gözlenerek notlar alınmıştır. Anket çalışması 207 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak, 7 adet anket formunun çalışma için uygun olmaması nedeni ile 200 adet anket formu SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Science) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde öncelikle tüm sorular ve cevapları sıra istatistiğine göre sayısallaştırılmış, sorunun özelliğine göre frekanslar ve yüzdelerden yararlanılmıştır. Verilerin parametrik veri olup olmadığı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk-W testleri ile araştırılmış ve %95 güven düzeyinde verilerin normal dağılıma sahip olmadığı ($P<0,05$), yani parametrik olmadığı belirlenmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanı

İki veya daha fazla değişken grubu arasında ilişkinin bulunup bulunmadığı ki-kare (χ^2) testi ile denetlenmiştir (Eymen, 2007; Kalaycı, 2010). Çalışmada beşli likert halinde sunulan ifadeler için yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach alpha değeri 0,795 olarak hesaplanmıştır. Alfa, anketlerin değerlendirilmesinde ve iç tutarlılığın ölçülmesinde önemli bir kavram olup, çalışma içerisindeki bir grup ögenin grup olarak ne kadar yakından ilişkili olduğunu ve çalışmanın güvenilirliğini test etmektedir (Tavakol ve Dennick, 2011). Ziyaretçilerin algı ve tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesinde faktör analizi yöntemi kullanılmış, verilerin faktör analizine uygunluğu ise, Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett testleri ile denetlenmiştir (Yurdugül, 2017). Verilerin faktör analizi için uygun bulunması nedeni ile faktör türetme yöntemlerinden temel bileşenler yöntemi (Principal Component), rotasyon yöntemi olarak ta Varimax yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizinde amaç, isimlendirilebilir ve yorumlanabilir faktörler elde etmektir (Kalaycı, 2010). İlgili faktörlerle demografik özelliklerin seviyeleri arasındaki farklılıkların ortaya konulmasında, cinsiyet gibi iki seviyesi bulunan demografik özellikler için Mann-Whitney U testi, eğitim gibi seviyesi ikiden fazla olan demografik özellikler için ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

3. Bulgular ve tartışma

3.1. Ziyaretçilerin bazı sosyo-demografik özellikleri

Profil ya da özellik belirleme, bir bireyi içsel ve dışsal etkenleri göz önüne alarak irdeleme ve bireyin ayırt edici özelliklerini tanımlayarak ortaya koyma işlemidir (Alkan, 2013). Araştırma kapsamında ziyaretçilerin bazı sosyo-demografik özellikleri Çizelge 1'deki gibidir.

Çizelge 1. Ziyaretçilerin bazı sosyo-demografik özellikleri

Özellikler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	83	41,5
	Erkek	117	58,5
Yaş	18-30	64	32,0
	31-40	64	32,0
	41-50	40	20,0
	51-60	19	9,5
	61≤	13	6,5
Eğitim	Okuryazar değil	2	1,0
	Okuryazar, ancak bir okul bitirememiş	11	5,5
	İlkokul	22	11,0
	Ortaokul	34	17,0
	Lise	75	37,5
	Üniversite	46	23,0
İş/meslek	Lisansüstü	10	5,0
	Serbest çalışan/ticaret	70	35,0
	İşçi/memur	33	16,5
	Ev hanımı	31	15,5
	İşsiz	27	13,5
	Emekli	21	10,5
	Akademisyen/educator	14	7,0
Sanatçı/tasarımcı	4	2,0	
Aylık gelir	0-1000	39	19,5
	1001-2000	75	37,5
	2001-3000	65	32,5
	3001-4000	6	3,0
	4001≤	15	7,5

Buna göre, araştırmaya katılan ziyaretçilerin %41,5'inin kadınlardan, %58,5'inin ise erkek bireylerden meydana geldiği görülmektedir. Çalışmada beş farklı yaş grubu oluşturulmuştur. Ziyaretçiler, yaş grupları açısından değerlendirildiğinde ziyaretçilerin %64'ünün 18-40 yaş aralığında yer aldığı, yani alanı daha çok genç ve orta yaş grubundaki ziyaretçilerin tercih ettiği görülmektedir. Çalışma başlangıcında eğitimle ilgili olarak beş düzey belirlenmiş, ancak bazı ziyaretçilerin eğitim düzeylerinin farklılıklar içermesi nedeni ile eğitim düzeyi yedi seviye ile temsil edilmiştir. Eğitim konusu önemli bir konu olup, eğitim düzeyi yüksek bir birey, daha bilinçli ve daha duyarlı tercihler yapmaktadır (Sung, 2004). Çalışma bulgularına göre, %37,5 oranla lise mezunu ziyaretçiler en kalabalık guruptur. Ancak, %5,5 oranında okuryazar (bir okul bitirememiş) ve %1 oranında da okuryazar olmayan ziyaretçiler bulunmaktadır. Bu gruplar analiz edildiğinde, özellikle yaşlı ve kadın ziyaretçilerin bu özellikleri taşıdığı dikkati çekmektedir.

Ziyaretçilerin iş/meslek durumları için yedi düzey belirlenmiş olup, %35'lik bir oranla serbest çalışan/ticaret düzeyi en kalabalık grup olmuştur. Gelir düzeyleri açısından ise ziyaretçiler beş grupta değerlendirilmiş olup, ziyaretçilerin %37,5'i 1001-2000 TL gelir düzeyine sahiptir. Ülkemizdeki asgari ücret seviyesi açısından durum değerlendirildiğinde, ziyaretçilerin yaklaşık %20'si aylık 1000 TL ve altında gelire sahip olup, bu ücretler asgari ücret seviyesinin altındadır. Bekiroğlu vd., (2015) tarafından yapılan bir çalışmada toplumun refah seviyesinin rekreasyon alanlarındaki ziyaretçi sayısını etkilediği belirtilmektedir. Bu nedenle, toplumun refah seviyesini belirleyen eğitim, gelir düzeyi vb. etmenlerin bir arada değerlendirilerek alanla ilgili planlama çalışmalarında kullanılması etkin bir yönetim için önem taşımaktadır.

3.2. Ziyaretçilerin alanla ilgili tercih ve algıları

Çalışmanın bu bölümünde ziyaretçilerin alanla ilgili çeşitli tercihleri değerlendirilmiş olup, her bir tercihle ilgili frekans ve yüzde değerleri ayrı ayrı çizelgelerde verilmiştir. Buna göre, Ziyaretçilerin alanı tercih etmelerinde etkili olan bilgi kaynakları ile ilgili yapılan değerlendirmelere ait yüzde ve frekans değerleri Çizelge 2'de verilmiştir. Çizelge 2 incelendiğinde, ziyaretçilerin alanı tercih etmelerindeki en önemli bilgi kaynaklarından birinin %59,5 ile tanıdık tavsiyeleri olduğu görülmektedir. %34'ünün daha önceden alan hakkında bilgi sahibi olduğu, %25,5'inin internet kaynaklarından bilgi aldığı, %7'sinin gelmeden önce herhangi bir bilgisinin olmadığı, %6,5'inin TV/dergi/broşür vb. materyallerden ve %6'sının ise turizm acentelerinden bilgi aldığı görülmektedir. Ancak, Başar ve Miran (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, ziyaretçilerin turizm acentelerini ve basılı tanıtım yayınlarını önemsedikleri ortaya konulmuştur. Bulgulardaki farklılığın sebebi alandaki yabancı uyruklu ziyaretçilerin varlığından kaynaklanmaktadır. Yine Obua ve Harding (1996) tarafından yapılan bir diğer çalışmada da, ziyaretçilerin alanla ilgili turizm acentelerini ve basılı tanıtım yayınlarını önemsedikleri ortaya konulmuştur.

Ziyaretçilerin alanı seçmelerinde etkili olan bilgi kaynakları ve ziyaretçi özelliklerine yönelik yapılan ki-kare testine göre ise (Çizelge 3) bilgi kaynakları ve ziyaretçi yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($\chi^2=12,095$; $sd=4$; $p=0,017$). Test sonucuna göre, genç bireyler internet kaynaklarını kullanmayı tercih ederken, yaşlı bireyler tanıdık tavsiyeleri dikkate alınmaktadır.

Ziyaretçilerin alanı seçmelerindeki etkili bilgi kaynakları ile aylık gelir düzeyleri arasında da istatistiksel olarak ($\chi^2=18,660$; $sd=5$; $p=0,002$) anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre, ziyaretçiler gelir düzeyleri arttıkça internet ve turizm acentelerinden bilgi almayı tercih etmekte, gelir düzeyleri azaldıkça ise tanıdık tavsiyelerini dikkate almaktadırlar.

Ziyaretçilerin alanı tercih nedenleri ile ilgili yapılan değerlendirmelerde, ziyaretçilerin %76,5'inin piknik yapmak için alanı tercih ettikleri görülmektedir (Çizelge 4). Ziyaretçilerin %54,5'i alanı ilgi çekici bir manzaraya sahip olması nedeniyle ve %20'side sıkıcı şehir yaşantısından uzaklaşmak için tercih ettiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde Akbulut vd., (2015) tarafından yapılan bir çalışmada da ziyaretçilerin %64'ünün alanı gezmek amaçlı kullandığı ifade edilmektedir. Başar ve Miran (2010) tarafından yapılan bir diğer çalışmanın sonuçları da araştırma bulgularını desteklemekte olup, çalışma sonuçlarına göre piknik yapma ve manzara seyri ziyaretçiler açısından ilk sıralarda yer almaktadır. Bu durum, parkın kent insanın rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılaması açısından önemli bir alan olduğunu göstermekte olup, özellikle gelecekte bu alanı ziyaret edecek kullanıcılar için alt ve üst yapı elemanlarının planlanması ve düzenlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Ziyaretçilerin alanı tercih nedenleri ile ilgili yapılan ki-kare testi bulgularına göre (Çizelge 3), ziyaretçilerin alanı tercih nedenleri ile eğitim seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($\chi^2=13,307$; $sd=6$; $p=0,038$). Buna göre, üniversite mezunu ziyaretçiler alanı daha çok ilgi çekici bir manzaraya sahip olması nedeni ile tercih ederken, ortaokul mezunu ziyaretçiler çocuklarının oyun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tercih etmektedirler.

Ziyaretçilerin alanı tercih nedenleri ile aylık gelir düzeyleri arasında yapılan ki-kare testi bulgularına göre ise ($\chi^2=19,034$; $sd=5$; $p=0,002$), düşük gelir grubundaki ziyaretçilerin alanı daha çok piknik yapmak amacı ile tercih ettiği belirlenmiştir. Bu bulgular, Tolunay vd., (2004a,b) tarafından yapılan çalışmalardaki bulgularla benzer özellikler göstermektedir. Tolunay vd., (2004a,b) tarafından yapılan çalışmalarda da gelir seviyesi düşük gruplar alanı daha çok piknik yapma gibi rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak üzere sıklıkla tercih etmektedir.

Ziyaretçilerin alanın içerisinde gerçekleştirdikleri aktivitelere ilişkin durumları Çizelge 5'te sunulmuştur. Buna göre, piknik yapma %79,5'le ilk sırada yer almıştır. Bunu sırasıyla manzara seyri (%49,5), doğa inceleme (%26,5), sohbet etme (%12), yürüyüş (%11), çocukları oynatma (%9,5) ve okuma (%0,5) izlemektedir. Elde edilen bu bulgular Tolunay vd., (2004a,b) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Tolunay vd., (2004a,b) tarafından yapılan çalışmalarda, Gölcük Tabiat Parkını kullanan ziyaretçilerin %85'i, Ayazmana mesireliğini kullanan ziyaretçilerin ise %29,2'si ise piknik yapma etkinliğini ilk sırada tercih etmektedirler. Ancak, Tolunay vd., (2004a,b) tarafından yapılan çalışmalarda

“dinlenme” konusu ayrı bir etkinlik olarak kabul edilirken bu çalışmada tüm etkinliklerin temelde ziyaretçilerin dinlenmesi konusuna hizmet ettiği kabul edilmiş ve ayrı bir etkinlik olarak değerlendirilmemiştir.

Alanda gerçekleştirilen etkinlikler ve ziyaretçi özellikleri ile ilgili yapılan ki-kare testi bulgularına göre (Çizelge 3), alanda gerçekleştirilen etkinlikler ve ziyaretçi yaşları arasında istatistiksel olarak $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($\chi^2=11,667$; $sd=4$; $p=0,020$). Test sonucuna göre, 18-30 yaş grubundaki ziyaretçilerin alanı sohbet ve manzara seyri için, 31-40 yaş grubundaki ziyaretçilerin alanı piknik yapmak için ve 41-50 yaş grubundaki ziyaretçilerin ise alanı doğa yürüyüşleri için tercih ettiklerini göstermektedir. Alandaki etkinlikler ve ziyaretçi meslekleri arasında yapılan ki-kare testi bulgularına göre ($\chi^2=20,162$; $sd=6$; $p=0,003$), serbest çalışan/ticaret ve işsizler grubundaki ziyaretçiler alanı daha çok sohbet amaçlı tercih ederken, ev hanımları ise, çocuklarının oyun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tercih etmektedirler.

Çizelge 2. Ziyaretçilerin alan tercihinde etkili olan bilgi kaynakları

Bilgi kaynakları	f	%
Tanıdık tavsiyeleri	119	59,5
Eskiden bilme	68	34,0
İnternet	51	25,5
Bilgim yok	14	7,0
TV/dergi/brosür vb.	13	6,5
Turizm acenteleri	12	6,0

Çizelge 3. Ziyaretçi özellikleri ve tercihlerine ilişkin ki-kare testi sonuçları

Tercih	Özellik	χ^2	sd	p
Bilgi kaynakları	Yaş	12,095	4	0,017
	Aylık gelir	18,660	5	0,002
Alanı tercih nedenleri	Eğitim	13,307	6	0,038
	Aylık gelir	19,034	5	0,002
Alandaki etkinlikler	Yaş	11,667	4	0,020
	Meslek	20,162	6	0,003
	Aylık gelir	11,836	5	0,037
Ziyaretlerin kimlerle yapıldığı	Cinsiyet	16,717	1	0,010
	Yaş	24,812	8	0,002
	Eğitim	33,374	6	0,001
	Meslek	22,739	12	0,030
Ulaşım araçları	Cinsiyet	13,473	3	0,004
Ziyaret sayısı	Yaş	241,069	16	0,001
Nereden geldiği	Aylık gelir	19,222	5	0,002

Çizelge 4. Ziyaretçilerin alanı tercih nedenleri

Alanı tercih nedenleri	f	%
Piknik için uygun olması	153	76,5
İlgi çekici bir manzaraya sahip olması	109	54,5
Sıkıcı şehir yaşantısından uzaklaştırması	40	20,0
Çocukların oyun ihtiyaçlarını karşılaması	11	4,5
Ulaşımın kolay olması	1	0,5

Çizelge 5. Ziyaretçilerin alandaki etkinlikleri

Etkinlikler	f	%
Piknik yapma	159	79,5
Manzara seyri	99	49,5
Doğa inceleme	53	26,5
Sohbet etme	24	12,0
Yürüyüş	22	11,0
Çocukları oynatma	9	9,5
Okuma	1	0,5

Alandaki etkinlikler ve aylık gelir düzeyi ile ilgili yapılan ki-kare testi bulgularına göre ise ($\chi^2=11,836$; $sd=5$; $p=0,037$), düşük gelir grubundaki ziyaretçiler alanı piknik yapmak için tercih ederken, yüksek gelir grubundaki ziyaretçiler ise manzara seyri için tercih etmektedirler.

Ziyaretçilerin alanı kiminle birlikte ziyaret ettikleri incelendiğinde, ziyaretçilerin %67,5'i ailesi, %30,5'i arkadaşları, %21'i akrabaları ve %5'i komşuları ile birlikte alanı ziyaret etmektedirler (Çizelge 6). Tolunay vd., (2004a,b) tarafından yapılan çalışmalarda da aile seçeneği öncelikli olarak tercih edilmiş olup, çalışma bulguları ile bu durum örtüşmektedir. Ancak, Tolunay vd., (2004a,b) tarafından yapılan çalışmalarda ikinci tercih akrabalar iken bu çalışmada arkadaşlar ikinci tercih olmuştur. Bu bulgular, insanların korunun alanları ziyaret ederken önceliği ailelerine verdiklerini göstermektedir.

Ki-kare testi bulgularına göre (Çizelge 3), ziyaretçinin cinsiyeti ile alana yapılan ziyaretlerin kimlerle birlikte yapıldığı konusuna dair istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır ($\chi^2=16,717$; $sd=1$; $p=0,010$). Buna göre, farklılığın nereden kaynaklandığı araştırıldığında, erkek bireylerin ziyaretlerde arkadaşlarını tercih ettiği, kadın bireylerin ise ailelerini tercih ettiği belirlenmiştir. Yaş grupları ile ziyaretin kimlerle birlikte yapıldığının arasındaki ilişki incelendiğinde ($\chi^2=24,812$; $sd=8$; $p=0,002$), 18-30 yaş grubundaki ziyaretçiler alana arkadaşları ile birlikte gelmeyi, 31-40 yaş grubundaki ziyaretçiler ise aileleri ile birlikte gelmeyi tercih etmektedirler. Ziyaretçilerin eğitim düzeyleri ve ziyaretlerin kimlerle birlikte yapıldığı incelendiğinde ($\chi^2=33,374$; $sd=6$; $p=0,001$) ilkökul mezunu ziyaretçilerin alana komşuları ile geldikleri belirlenmiştir. Ziyaretçilerin meslekleri açısından durum değerlendirildiğinde ise ($\chi^2=22,739$; $sd=12$; $p=0,030$) herhangi bir işe sahip olmayanların ziyaretleri arkadaşları ile ev hanımlarının da aileleri ile birlikte yaptıkları belirlenmiştir.

Ziyaretçilerin alana ulaşımında kullandıkları araç tercihlerine ilişkin frekans ve yüzde bulguları Çizelge 7'de verilmiştir. Buna göre Çizelge 7 incelendiğinde, ziyaretçilerin alana ulaşmada öncelikli tercihleri %74,5 ile özel otodur. Bunu sırasıyla %17 ile otobüs, %4,5 ile ticari taksi ve %4 ile de motosiklet ve izlemektedir. Tolunay vd., (2004a) tarafından yapılan çalışmaya göre, Isparta Ayazmana mesireliğini ziyaret eden kullanıcıların %63,9'u özel otoyu tercih ederken, Tolunay vd., (2004b) tarafından yapılan çalışmaya göre, Gölcük Tabiat Parkı'nı ziyaret eden kullanıcıların %98,6'sı özel otoyu tercih etmektedir. Başar ve Miran (2010) tarafından yapılan çalışmada da milli parka ulaşımında %87,5 oranla özel oto ilk sırada yer almaktadır. Çalışma süresince alanda yapılan gözlemler, özellikle ziyaretçi yoğunluğunun yaşandığı dönemlerde otopark kapasitesinin yetersiz kaldığını göstermiştir. Bu durum, Dereli (2010) tarafından Kazdağı Milli Parkı'nda yapılan bir çalışmanın bulguları ile de örtüşmektedir. Bu sonuçlar, alanla ilgili yapılacak düzenlemelerde otopark kapasitesinin artırılmasını ya da toplu taşıma, bisiklet vb. gibi alternatif ulaşım olanaklarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Yapılan ki-kare testi bulgularına göre ise, cinsiyet ve ulaşımında kullanılan araçlar arasında istatistiksel olarak ($\chi^2=13,473$; $sd=3$; $p=0,004$) anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Çizelge 3). Yapılan değerlendirmelerde, erkeklerin alana ulaşımında özel otoyu tercih ettiği, kadınların ise toplu taşıma araçlarını tercih ettiği görülmektedir.

Ziyaretçilerin alanı ziyaret sayıları bakımından durumları incelendiğinde, %35,5'inin ilk defa geldiği, %22,5'inin ikinci defa, %20'nin üçüncü defa, %14'ünün beşten daha fazla geldiği ve %8'inin de sayısını hatırlamadığı görülmektedir (Çizelge 8). Yani ziyaretçilerin yaklaşık %65'i alanı iki veya daha fazla kez ziyaret etmiştir. Puustinen vd., (2009) tarafından yapılan bir çalışmada ziyaretçi özelliklerinin ziyaret sayısını etkilediği ifade edilmektedir. Elde edilen bu bulgu, alanın kent merkezine yakın ve ulaşımın kolay oluşu ile açıklanmakta olup, ayrıca kent insanın rekreasyonel taleplerinin karşılanması bakımından da alanın önemli bir işlevi yerine getirdiğini göstermektedir. Yapılan ki-kare testi bulguları ise, ziyaretçi yaşları ile ziyaret sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($\chi^2=241,069$; $sd=16$; $p=0,001$) olduğunu göstermiştir (Çizelge 3). Buna göre, 18-30 yaş grubundaki ziyaretçiler ağırlıklı olarak alana ilk defa gelirken, 31-40 yaş grubundaki ziyaretçiler ikinci defa, 31-40 yaş grubundaki ziyaretçiler alanı beş defadan daha fazla ve 41-50 yaş grubundaki ziyaretçiler ise ağırlıklı olarak üçüncü kez ziyaret etmişlerdir.

Ziyaretçilerin nereden geldikleri ve alanı tavsiye edip etmeyecekleri ile ilgili olarak Çizelge 9 incelendiğinde, %54'ünün Antalya ili sınırları içerisinde ziyaret geldiği, %46'sının ise Antalya ili sınırları dışından ziyarete geldiği görülmektedir. Ziyaretçilere alanı başkalarına tavsiye edip etmeyecekleri sorulduğunda ise, %94,5'inin tavsiye edeceği %5,5'inin de kararsız olduğu görülmektedir. Bu bulgular ziyaretçilerin yaklaşık %95'inin ziyaretinden memnun kaldığını ve alanı beğendiğini göstermektedir. Ki-kare testi bulgularına göre ziyaretçilerin nereden geldikleri ile aylık gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2=19,222$; $sd=5$; $p=0,002$). Buna göre, alanı daha çok düşük gelir düzeyine sahip kullanıcıların tercih ettiği belirlenmiştir.

Çizelge 6. Ziyaretlerin kimlerle birlikte yapıldığına ilişkin bilgiler

Seçenekler	f	%
Ailemle	135	67,5
Arkadaşlarımla	61	30,5
Akrabamla	42	21,0
Komşularımla	10	5,0

Çizelge 7. Ulaşımında tercih edilen araçlar

Tercihler	f	%
Özel oto	149	74,5
Otobüs/dolmuş	34	17,0
Ticari taksi	9	4,5
Motosiklet	8	4,0

Çizelge 8. Ziyaret sayısına ilişkin bilgiler

Ziyaret sayısı	f	%
İlk defa	71	35,5
İkinci defa	45	22,5
Üçüncü defa	40	20,0
Beşten çok	28	14,0
Sayısı bilinmiyor	16	8,0

3.3. Ziyaretçilerin tercih, algı ve tutumlarını etkileyen faktörler

Ziyaretçilerin korunan alanla ilgili tercih, algı ve tutumlarını etkileyen faktörleri belirleyebilmek için anketle belirlenen 15 ifadeye faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi aynı zamanda ziyaretçilerin farklı ziyaretçi gruplarına ayrılmalarını da sağlamaktadır. Ziyaretçilerin her bir faktörle olan ilişkileri analiz edildikten sonra belirlenen gruplara uygun yönetim planları yapılabilir. Çünkü, her ziyaretçi gurubu farklı ekonomik ve sosyal özelliklere sahiptir ve her bir guruba sunulacak rekreasyon hizmetleri farklılık göstermektedir (Fredman, 2004). Ayrıca, farklı ziyaretçi gruplarının çevre tutumları da farklı olmaktadır. Olumlu tutumlara sahip ziyaretçilerin yönetim eylemlerini destekleme olasılıkları daha yüksektir (Kaltenborn vd., 2011).

Çalışmada yapılan faktör analizi sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test istatistiği 0,807 bulunmuş olup Bartlett'in sphericity özelliği de istatistik olarak önemli çıkmıştır. Yani verilerin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbah alfa değeri 0,795 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan alfa değeri ankette yer alan ifadelerin iç tutarlılığının yüksek ve çalışmanın güvenilir olduğunu göstermektedir (Çizelge 10).

Faktör analizinde faktör türetme yöntemlerinden temel bileşenler ve rotasyon yöntemi olarak ta varimax yöntemi kullanılarak özdeğeri 1'den büyük olan 3 temel faktör türetilmiştir. Bu 3 faktör toplam değişimin %55,29'unu açıklamaktadır. Analizde temel faktörlerin yorumlanmasını kolaylaştırmak için ise, mutlak değeri 0,5'ten büyük olan faktör yükleri dikkate alınmıştır (Çizelge 11) (Daşdemir, 1996). Faktör yükü 0,5'in altında kalan ifadelerin faktör yükü değerleri ise ilgili sütunlarda verilmeyerek boş bırakılmıştır.

Çizelge 11 incelendiğinde, faktör1 içerisinde yer alan ifadelerin genel olarak alanı ve sunulan hizmetleri beğenme ile ilgili alt boyutları içerdiği, faktör2 içerisinde yer alan ifadelerin alandaki mimari yapı ve donatıların uygunluğu ile ilgili alt boyutları içerdiği, faktör3 içerisinde yer alan ifadelerin ise sağlık, güvenlik ve görsel uygunluk ile ilgili alt boyutları içerdiği görülmektedir. Bu durum, ziyaretçilerin temelde, alandaki hizmetlerden memnun kalma, duyumsadıkları beğeni ve huzur, alandaki mimari yapıların yeterliliği ve alana uygunluğu ile alandaki sağlık ve güvenlik konuları içeren algılarının önemli olduğunu göstermektedir. Arabatzis ve Evangelos (2010) tarafından yapılan bir çalışmada da benzer şekilde park ziyaretçilerinin alana ait alt ve üst yapı olanaklarını önemsedikleri tespit edilmiştir. Bu nedenle faktörler isimlendirilirken faktör1 "ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu", faktör2 "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği" ve faktör3 ise "ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük" olarak isimlendirilmiştir. Bu faktörlerin ziyaretçilerin demografik özellikleri ile farklılığı ise, Kruskal Wallis H ve Mann Whitney U testleri ile denetlenmiş olup, Çizelge 12'de test sonuçları verilmiştir. Bu amaçla, faktör1, faktör2 ve faktör3 içerisine giren ifadeler verilen yanıtların ortalamaları alınarak testler yapılmıştır.

Çizelge 12 incelendiğinde, "ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu" ile "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği" açısından cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. "Ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu" faktörü kadınlarda daha yüksek olup, "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği" faktörü ise erkeklerde daha yüksektir. "Ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük" faktörü açısından ise, cinsiyetler arasında istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Çizelge 9. Ziyaretçilerin geldiği yerler ve alanı tavsiye durumları

Özellikler	Tercihler	f	(%)
İl sınırları içinden gelenler		92	46,0
İl sınırları dışından gelenler		108	54,0
Alanı tavsiye etme durumu	Evet	189	94,5
	Hayır	-	-
	Kararsız	11	5,5

Çizelge 10. KMO ve Bartlett's testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	,807
Approx. Chi-Square	1057,581
Bartlett's Test of Sphericity	df 105
	Sig. 0,000
Cronbah Alfa	0,795

Çizelge 11. Rotasyon sonucu elde edilen faktör matrisi ve türetilen faktörler

İfadeler	Faktörler		
	1	2	3
Burada huzuru bulurum	0,837		
Burayı beğenirim	0,795		
Alana giriş ücretlerini uygun buluyorum	0,674		
Alanda sunulan hizmetlerden memnun kalıyorum	0,673		
Alandaki uyulması gereken kurallara ve uyarılara dikkat ediyorum	0,672		
Alanı korumak için yapılan çalışmalarını uygun buluyorum	0,575		
Alandaki alt ve üst yapı elemanlarını (büfe, çeşme, wc vb.) yeterli buluyorum		0,811	
Alan içerisindeki bilgi ve yönlendirme levhalarını yeterli buluyorum		0,701	
Alandaki donatılar (çöp kovası, oturma vb.) yerleşimini uygun buluyorum		0,685	
Alandaki mimari yapıları çevresel açıdan uygun buluyorum		0,636	
Ziyaretimden genel olarak memnun kaldığımı düşünüyorum		0,520	
Alan içerisinde görsel olarak rahatsız edici unsurlar olduğunu düşünüyorum			0,808
Alanda sağlık ve güvenlik ile ilgili problemler olduğunu düşünüyorum			0,758
Burada kendimi şehrin gürültüsünden uzaklaşmış hissediyorum			
Alan içerisinde yaşayan diğer canlıların dikkatimi çektiğini düşünüyorum			
Varyansa katılma (%)	23,72	19,59	11,98

Çizelge 12. Ziyaretçi tercih ve algılarını etkileyen faktörlerin demografik özelliklere göre farklılığının denetimi

Özellik	Kruskal Wallis H ve Mann Whitney U Test		
	Ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu	Alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği	Ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük
	MW-U=3787,000	MW-U=3552,000	MW-U=4637,000
Cinsiyet	Z=-2,664 p=0,008*	Z=-3,323 p=0,001*	Z=-0,576 p=0,565
Yaş Grupları	$\chi^2=10,227$ sd=4 p=0,037*	$\chi^2=14,228$ sd=4 p=0,007*	$\chi^2=12,275$ sd=4 p=0,015*
Aylık Gelir	$\chi^2=9,871$ sd=4 p=0,043*	$\chi^2=11,373$ sd=4 p=0,023*	$\chi^2=10,266$ sd=4 p=0,036*
Eğitim	$\chi^2=5,286$ sd=6 p=0,443	$\chi^2=6,173$ sd=6 p=0,404	$\chi^2=4,709$ sd=6 p=0,582
Geçim Kaynağı	$\chi^2=10,613$ sd=6 p=0,101	$\chi^2=6,783$ sd=6 p=0,341	$\chi^2=3,806$ sd=6 p=0,703

P* = P < 0,05

Yaş grupları açısından yapılan denetimlerde, her üç faktörde de istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Farklılıkların nereden kaynaklandığı ile ilgili yapılan değerlendirmelerde, “ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu” faktöründe 18-30 ile 61≤ yaş grupları birbirinden farklı düşünmekte ve 18-30 yaş grubu için “ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu” faktörü daha yüksek çıkmaktadır. “Alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği” faktöründe 18-30 ile 41-50 ve 18-30 ile 61≤ yaş grupları birbirinden farklı düşünülmektedir. 41-50 yaş grubundaki ziyaretçilerde “alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği” faktörü 18-30 yaş grubundakilere göre daha yüksektir. Benzer şekilde 61≤ yaş grubundaki ziyaretçilerde de “alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği” faktörü 18-30 yaş grubundakilere göre daha yüksektir. “Ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük” faktöründe ise, 61≤ ile 18-30 ve 61≤ ile 31-40 yaş gruplarının birbirinden farklı düşündüğü tespit edilmiştir. 31-40 yaş grubundaki ziyaretçilerde “ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük” faktörü daha yüksek çıkmakta ve ziyaretçiler güvenliklerini ve alanın görsel bütünlüğünü daha çok önemsemektedirler.

Aylık gelir düzeyleri açısından yapılan değerlendirmelerde de yine her üç faktörde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Farklılıkların nereden kaynaklandığı ile ilgili yapılan değerlendirmelerde, “ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu” faktöründe 0-1000 TL ile 4001≤ TL grupları birbirinden farklı düşünmekte ve 0-1000 TL grubundaki ziyaretçiler için bu faktör daha yüksek çıkmaktadır. “Alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği” faktöründe 3001-4000 TL ile 4001≤ TL ve 0-1000 TL ile 2001-3000 TL grupları birbirinden farklı düşünülmektedir. 4001≤ TL grubundaki ziyaretçiler için bu faktör 3001-4000 TL grubundaki ziyaretçilere göre daha yüksektir. 2001-3000 TL grubundaki ziyaretçiler için ise bu faktör 0-1000 TL grubundaki ziyaretçilere göre daha yüksektir. “Ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük” faktöründe ise, 4001≤ TL ile 3001-4000 TL gruplarının birbirinden farklı düşündüğü tespit edilmiştir. 3001-4000 TL grubundaki ziyaretçiler için bu faktör 4001≤ TL grubundaki ziyaretçilere göre daha yüksektir. Yani, 3001-4000 TL grubundaki ziyaretçiler için güvenlik ve görsellik konuları daha önemlidir.

Eğitim ve geçim kaynağı için yapılan denetimlerde ise, her üç faktörde de istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilememiştir.

4. Sonuç ve öneriler

DKMP verilerine göre, Haziran–Ağustos 2015 aylarında günlük alanı ziyaret eden ziyaretçi sayısı yaklaşık 1250 kişi/gün düzeyindedir. Yapılan gözlemlerde, alanın haftanın günlerine ve günün değişik saatlerine göre değişken bir yapıda, dinamik ve sürekli bir kullanıma sahip olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle Haziran–Ağustos aylarında ve hafta sonlarında alan daha yoğun ziyaret edilmekte ve zaman zaman ziyaretçi kapasitesinin üzerinde kullanılmaktadır. Yüksek ziyaretçi sayısı, alanı tercih eden ziyaretçilerin yararlanma düzeyini düşürdüğü gibi alanda çevresel ve görsel bozulmalara da neden olmaktadır. Bu durum, alanın kaynak değerlerinin ve ziyaretçilerin rekreasyon kalitesi düzeyinin korunması için yapılmış ve yapılacak rekreasyon düzenleme çalışmalarında, taşıma kapasitelerinin belirlenmesinin ve uygulamaya yansıtılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Taşıma kapasitesinin belirlenmesinde IUCN tarafından önerilen rekreasyonel taşıma kapasitesi tahmin yöntemi alan için kullanılabilir. Ancak, alanın fiziksel, gerçek ve etkin taşıma kapasiteleri hesaplanırken alanın ve ziyaretçilerin özellikleri de dikkate alınmalıdır. Bu hesaplamalarda amaç, ziyaretçilerin alana zarar vermeden dolaşımını sağlamak, alanı en iyi şekilde anlamaları/algılamalarını sağlamak, birbirlerini engellemeyecek şekilde alan içerisinde yönlendirilmelerini sağlamak ve alan içerisindeki etkinliklerde oluşabilecek sorunları en aza indirmek olacaktır. Farklı amaçlarla gelmiş olsalar bile ziyaretçilerde doğa ve çevre bilinci oluşturacak şekilde alan sunumunun yapılması korunan alanlarda baskı oluşturmayacak davranış biçimlerinin geliştirilmesi ve alanın sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Ziyaretçi özellikleri alanla ilgili planlamalarda büyük önem taşımaktadır. Ancak, ziyaretçi özelliklerinin alanla ilgili diğer bazı konularla ilişkilendirilmesi ve analiz edilmesi, park yöneticilerine karar vermede daha geniş bir çerçeve sunmaktadır. Böylece yapılacak planlamalarda, alanın daha verimli kullanılması ve bu kullanımlarda verilecek zararların en aza indirilmesi gibi çalışmaların

etkinliği artırılabilir. Örneğin, ziyaretçilere alana hangi araçlarla geldikleri sorulmuş ve ziyaretçilerin yaklaşık %75'inin alana özel oto ile geldikleri belirlenmiştir. Bunu ise otobüs/dolmuş grubu izlemektedir. Ancak, alanda yapılan gözlemler otobüsle gelen ziyaretçi sayısının daha fazla olabileceği yönündedir. Özellikle turlarla gelen ziyaretçilere alanda vakit geçirmeleri için kısıtlı bir süre tanınmaktadır. Ziyaretçilerin bir kısmı verilen bu süreyi etkin kullanabilmek için anket çalışmasına katılmak istememişlerdir. Görüşmeyi kabul eden ziyaretçiler ise verilen süre içerisinde alanı yeterince gezip göremediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, ziyaretçilerin alanı anlama ve algılamalarına engel olmakta ve dolayısı ile korunan alanın kendisinden beklenen faydalarının ortaya çıkmasında bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, özellikle paket turların diğer korunan alanlarda da benzer olumsuzluklara yol açması son derece muhtemeldir.

Yapılan istatistiksel değerlendirmelere göre, alanı ziyaret edenler yaşları açısından karşılaştırıldığında, 18-30 ve 31-40 yaş grubunda yer alan bireylerin diğer gruplara göre alanı daha fazla tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu iki grup toplam tercihlerin yaklaşık %64'ünü oluşturmaktadır. Yani genç ve orta yaşta bireyler ziyaret için alanı daha çok tercih etmektedirler. Bu nedenle, alanla ilgili yapılacak düzenlemelerde yaş gruplarına göre yapılacak düzenlemelerin önemi artmaktadır.

Alanı ziyaret edenlerin hemen hemen yarısı Antalya ilinden diğer yarısı ise başka illerdir. Bu duruma etki eden nedenlerin başında alanın Antalya İli kent merkezine yakın olması gelmektedir. İl dışından gelenlerin büyük çoğunluğu ise, Antalya iline tatil gelip tatilde iken alanı ziyaret edenlerdir. Tüm ziyaretçilerin yaklaşık %95'i alanı tavsiye edeceklerini ifade etmektedir. Bu durum, alanın ziyaretçiler tarafından beğenildiğini ve sunulan hizmetlerden memnun kaldığını göstermekte ve alanın kentsel rekreasyon açısından önemli fonksiyonları yerine getirdiğini göstermektedir.

Ziyaretçilerin alanı tercih sebeplerinin başında piknik yapmak gelmektedir. Sonrasında ise sırasıyla ilgi çekici bir manzaraya sahip olması, sıkıcı şehir yaşantısından uzaklaşmak ve çocukların oyun ihtiyaçlarını karşılamak tercihleri gelmektedir. Yapılan istatistiksel değerlendirmelerde, ortaokul mezunu ziyaretçiler alanı daha çok çocuklarının oyun ihtiyaçlarını karşıladığı için, üniversite mezunu ziyaretçiler ise ilgi çekici bir manzaraya sahip olması nedeni ile tercih etmektedirler. Bu bulgular, alanda düzenlenecek rekreasyonel etkinliklerin yapısı, şekli, zamanı ve niteliği ile ilgili birçok bilgiyi içermektedir. Örneğin, alandaki düzenlemelerde ilginç noktalarda seyir teraslarının bulunması ve çocuk faktörünün her zaman göz önünde bulundurulması kullanıcılar ve kullanıcı memnuniyeti açısından önemli bir konudur. Düşük gelir grubundaki ziyaretçiler ise alanı piknik yapmak, yüksek gelir grubundakiler ise şehir hayatından uzaklaşmak amacı ile tercih etmektedir. Bu bulgular, alanda sunulacak hizmetlerin fiyatlandırılmasında, ziyaretçilerin gelir düzeylerinin dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Ziyaretçilerin alanı seçmelerinde etkili olan bilgi kaynaklarından en önemlisi tanıdık tavsiyeleridir. Diğer taraftan internet kullanımının günümüzde giderek artması, alana yönelik etkin bir web sayfasının ziyaretçilerin hizmetine sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle bu web sayfasında alanla ilgili çeşitli bilgilendirme ve

duyuruların yapılabilmesi (interaktif haritalar, alandaki flora ve fauna ile ilgili bilgiler, anlık hava durumu, acil durumlarda aranabilecek numaralar, yardım istenebilecek personel, etkinlik ve aktivite duyuruları vb. gibi) ziyaretçi memnuniyeti açısından son derece önemlidir.

Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, "ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu", "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği", "ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük" faktörleri ziyaretçi algı ve tutumları açısından önem taşımaktadır. Yani ziyaretçilerin alandaki hizmetlerden memnun olması ve alanda huzur bulması, alandaki mimari yapıların çevreye uygunluğu ve güvenlik konuları ziyaretçi algılarını önemli ölçüde etkilemektedir. "Ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu" faktörü kadınlarda daha yüksek olup, "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği" faktörü ise erkeklerde daha yüksektir. Yani kadınlar için huzurlu bir ortam önemliyken, erkekler için ise mimari yapıların yeterliliği ve çevreye uygunluğu önem taşımaktadır. Yaş gurupları açısından 18-30 yaş grubu için "ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu" faktörü, 41-50 ve 61≤ yaş gurubundaki ziyaretçilerde "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği" faktörü, 31-40 yaş grubundaki ziyaretçilerde "ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük" faktörü daha önemlidir. Aylık gelir düzeyleri açısından ise, 0-1000 TL grubundaki ziyaretçiler için "ziyaretçi memnuniyeti ve mutluluğu" faktörü, 4001≤ TL ve 2001-3000 TL grubundaki ziyaretçiler için "alt ve üst yapı elemanlarının çevreye uygunluğu ve yeterliliği" faktörü, 3001-4000 TL gurubundaki ziyaretçiler için ise "ziyaretçi güvenliği ve görsel bütünlük" faktörü daha önemlidir. Bu nedenle alanla ilgili yapılacak planlama ve düzenlemelerde bu konulara dikkat edilmesi ziyaretçi yönetimi ve memnuniyetini sağlama açısından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı özellikle yaz ayları ile birlikte yoğun bir şekilde ziyaret edilmekte ve turizm acenteleri bu alana turlar düzenlemektedir. Çalışma sonuçları ile alanla ilgili yapılacak planlama ve düzenlemelerde karar vericilere izlemeleri gereken yol hakkında fikir verilmesi amaçlanmıştır. Böylece belli dönemlerde yoğun bir şekilde yapılan ziyaretlerin alanda bıraktığı olumsuz etkilerin azaltılmasına, sunulacak hizmetlerin çeşidinin ve niteliğinin belirlenmesine ve ziyaretçi memnuniyetine katkı yapılmasına çalışılmıştır. Çalışma alanı ve diğer korunan alanlarda yapılacak planlamalarda, alanın ekolojik, biyolojik, jeolojik vb. gibi özelliklerinin yanı sıra, kullanıcı özelliklerinin de dikkate alınması ziyaretçilerin alanı en iyi şekilde anlamaları ve algılamalarını sağlayacak davranış biçimleri geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede geliştirilecek bir yönetim anlayışı aynı zamanda alanın kaynak değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasına da yardımcı olacaktır.

Teşekkür

Çalışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Yurt İçi Araştırma Projeleri Destek Programı (Proje No: 1919B011501416) tarafından desteklenmiştir.

Kaynaklar

- Akbulut, G., Atmış, E., Günşen, H.B., 2015. Farklı ilgi gruplarının milli park algıları üzerine bir değerlendirme: Küre Dağları Milli Parkı örneği. *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 15 (1): 133-145.
- Akten, S., Gül, A., Akten, M., 2012. Korunan doğal alanlarda kullanılabilir ziyaretçi yönetim modelleri ve karşılaştırılması. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 13 (1): 57-65.
- Akyol, A., 2017. Contributions of local guidance practices to the natural environment, protected areas and local people. *Applied Ecology and Environmental Research*, 15(3): 1079-1096.
- Akyol, A., Türkoğlu, T., Bekiroğlu, S., Tolunay, A., 2017. Resident perceptions of livelihood impacts arising from the Kızıldağ National Park, Turkey. *Environ Dev Sustain*.
<http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10668-017-9921-0>, Erişim:10.03.2017.
- Alkan, H., 2013. Ormanlık ve orman ürünleri programı öğrencilerine yönelik bir araştırma. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 14: 88-94.
- Alkan, H., Korkmaz, M., Tolunay, A., 2009. Assessment of primary factors causing positive or negative local perceptions on protected areas. *Journal of Environmental Engineering and Landscape Management*, 17(1): 20-27.
- Arabatzi, G., Evangelos, G., 2010. Visitors' satisfaction, perceptions and gap analysis: the case of Dadia-Lefkimi-Soufli National Park. *Forest Policy and Economics*, 12: 163-172.
- Atmış, E., 2001. Sürdürülebilir ormancılıkta halk katılımının ilk aşaması: Toplumun beklentilerinin tespiti. *I. Ulusal Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı, Türkiye Ormanlık Derneği Yayını*, Ankara, s.218-233.
- Başar, H., Miran, B., 2010. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkında sonbahar ziyaretçilerinin özellikleri. *Ege Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, 47(3): 241-250.
- Bekiroğlu, S., Destan, S., Can, M., Türkoğlu, T., Tolunay, A., 2015. Econometric analysis of a forest recreation area: An example from Istanbul-Turkey. *Fresenius Environmental Bulletin*, 24(9a): 2937-2945.
- Cheung, L.T.O., Fok, L., 2014. The motivations and environmental attitudes of nature-based visitors to protected areas in Hong Kong. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21(1): 28-38.
- Daşdemir, İ., 1996. Orman işletmelerinin başarı düzeylerinin belirlenmesi. *Doğu Anadolu Ormanlık Araştırma Müdürlüğü*, 1:1-162.
- Daşdemir, İ., Güngör, E., 2008. Küre Dağları Milli Parkı optimum yönetim stratejisinin belirlenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 10(13): 23-36.
- Dereli, D., 2010. Kazdağı Milli Parkı'nda ziyaretçi yönetimi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- DKMP, 2017a. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
<http://www.milliparklar.gov.tr/Anasayfa/istatistik.aspx?sflang=tr>, Erişim: 05.06.2017.
- DKMP, 2017b. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
<http://bolge6.ormansu.gov.tr/bolge/AnaSayfa/tabiatparlari/kursunluselalesitabiatiiparki.aspx?sflang=tr>, Erişim: 04.06.2017.
- Eymen, U.E., 2007. SPSS 15.0 Veri Analiz Yöntemleri. İstatistik Merkezi Yayınları, Ankara.
- Fredman, P., 2004. National park designation-visitor flows and tourism impact. *Proceedings of the second international conference on monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas*.
<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2004/mwp002-54.pdf>, Erişim: 17.02.2017.
- IUCN, 2017. International Union for Conservation of Nature. <https://www.iucn.org/>, Erişim: 22.01.2017.
- Kalaycı, Ş., 2010. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayın Dağıtım, 5. Baskı, Ankara.
- Kaltenborn, B.P., Nyahongo, J.W. Kideghesho, J.R., 2011. The attitudes of tourists towards the environmental, social and managerial attributes of Serengeti National Park, Tanzania. *Tropical Conservation Science*, 4(2): 132-148.
- Kaptanoğlu, A.Y.Ç., 2010. Korunan alanlardaki rekreasyonel talep özelliklerinin saptanmasında ziyaretçi gözlem yöntemlerinin kullanımı. *Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University*, 60(2): 69-76.
- Kervankıran, İ., Eryılmaz, A.G., 2016. Milli parkların turizm ve rekreasyonel faaliyetlerde sürdürülebilir kullanımı: Isparta İli örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39: 151-182.
- KŞ, 2016. Kurşunlu Şelalesi.
http://www.kursunluselalesi.com.tr/tr/?page_id=73, Erişim: 17.5.2016.
- McCool, S.F., 2002. Tourism in protected areas: continuing challenges and emerging issues for sustaining visitor experiences. *Celebrating Mountains Conference*, Jindabyne, NSW, Australia.
- Nielsen, G., 2012. Capacity development in protected area management. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 19(4): 297-310.
- Obua, J., Harding, D.M., 1996. Visitor characteristics and attitudes towards Kibale National Park, Uganda. *Tourism Management*, 17(7): 495-505.
- Ok, K., 2010. Türkiye Ormanlık Sektörü Açısından Ekoturizm. Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı ve 10. yılında TODEG. Türkiye Ormanlık Derneği diğer yayınlar Serisi:10, Ankara.
- Ok, K., Okan, T., 2011. A review of the cultural heritage of Anatolian civilizations for the purpose of nature conservation. *African Journal of Agricultural Research*, 6(1): 89-96.
- Öztürk, A., Türker, M.F., 2006. Determining demand priorities of various stakeholders regarding forest goods and services in the context of sustainable forestry: A case study from Turkey. *Journal of Applied Sciences*, 6: 43-46.
- Pak, M., Türker, M.F., 2004. Orman içi dinlenme yeri ziyaretçilerinin bazı sosyo-ekonomik özelliklerinin irdelenmesi (Kapıçam, Başkonuş ve Dülükbaba orman içi dinlenme yerleri örneği). *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 7 (1): 66-74.

- Puustinen, J., Pouta, E., Neuvonen, M., Sievänen, T., 2009. Visits to national parks and the provision of natural and man-made recreation and tourism resources. *Journal of Ecotourism*, 8(1): 18-31.
- Sung, H.H., 2004. Classification of adventure travelers: Behavior, decision making and target markets. *Journal of Travel Research*, 42(4): 343-356.
- Tavakol, M., Dennick, R., 2011. Making sense of cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2: 53-55.
- Toksoy, D., Şen, G., Özden, S., Ayaz, H., 2008. The forestry organization and its relationship with local people in the Eastern Black Sea Region of Turkey, *Forestry Organisation And Public Relations In Turkey's Eastern Black Sea Region. NEW MEDIT: A Mediterranean Journal of Economics, Agriculture and Environment*, Numero 4-Ottobre/Dicembre 2008.
- Tolunay, A., Alkan, H., Korkmaz, M., 2004a. Isparta tarihi Ayazmana Mesireliği'nin açık hava rekreasyonu açısından kullanıcı özellikleri. *SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8 (1): 59-70.
- Tolunay, A., Korkmaz, M., Alkan, H., 2004b. Kent ormanlarında rekreasyonel etkinlikler açısından ziyaretçi profilinin belirlenmesi (Gölcük Tabiat Parkı Örneği). I. Kent Ormancılığı Kongresi, Türkiye Ormancılar Derneği, 9-11 Nisan 2004, s.137-149, Ankara.
- Tonge, J., Moore S.A., 2007. Importance-satisfaction analysis for marine-park hinterlands: A Western Australian case study. *Tourism Management*, 28: 768-776.
- Yurdakul, E.S., Kuvan, Y., Yıldırım, H.T., 2011. The general characteristics and main problems of national parks in Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 6(23): 5377-5385.
- Yurdugül, H., 2017. Faktör analizinde KMO ve Bartlett testleri neyi ölçer? <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/Kuresellik.pdf>, Erişim: 03.04.2017.
- Yücel, M., Babuş, D., 2005. The history of nature conservation and developments of nature conservation in Turkey. *Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 11: 151-175.